

De andere sterren van Los Angeles

Los Architecture

Shaky Town, the Big Orange, La-La Land. Bijnamen genoeg voor Los Angeles. Net als vooroordelen: smog, aardbevingen, files, Bloods en Crips. Maar de *City of Angels* is meer dan 'carmageddon'. Meer dan de flexende spieren van Muscle Beach, sequels van Hollywood en botox van Beverly Hills. LA is, naast een bloeiende culinaire bestemming, een stad vol architectonische highlights.

TEKST → ROBERT DE KONING (JOURNEYLISM.NE)



Als brokstukken van de asteroïde uit *Armageddon* liggen ze verspreid in een betonnen krater: hoogtepunten uit de nog jonge geschiedenis van Los Angeles. Van de letters, die Harry Chandler in 1923 voor \$21.000 op Mount Lee liet zetten, tot een 1,3 miljard dollar kostend huis van de kunst waarin ook Vincent van Goghs *Irissen* onderdak hebben gevonden. Los Angeles biedt een scala aan interessante bouwwerken, die de stad zo veel meer maken dan de uit de lucht gevallen engel waar je zo snel mogelijk over- of doorheen moet rijden op weg naar Disneyland, Hollywood of Beverly Hills. Dus *get off that freeway*, volg deze 96 kilometer lange route en geniet van architectuur met echte sterren, film, kunst, religie en de klassieke klanken van het LA Philharmonica.

Art-decopaleis: Griffith Observatory

[2800 E Observatory Rd – J. C. Austin – 1935]

Los Angeles is Hollywood en Hollywood is sterren. Een van de sterren die in Hollywood is neergestreken is het Griffith Observatory. Een art-decopaleis, dat met dank aan een gift van Colonel Griffith J. Griffith in 1935 aan het firmament van Los Angeles verscheen. Het observatorium werd ontworpen door architect John C. Austin en gebouwd op Mount Hollywood. De omgeving, het interieur en exterieur zijn een lust voor het oog. Net als de gratis toegankelijke tentoonstellingen, een blik in de ruimte door de tachtig jaar oude Zeiss-telescoop en, in afwezigheid van smog, een onbelemmerd uitzicht van downtown L.A. tot aan de Pacific. Dankzij haar bijzondere architectuur en locatie wordt het



Hollywood Sign: Sterren kijken op Mt. Lee

observatorium met grote regelmaat 'gecast'. *Rebel Without a Cause*, *The Terminator*, *The People vs. Larry Flynt*, *Transformers*; samen met haar beroemde buurman schitterde het Griffith Observatory al talloze malen op het witte doek.

Vallende sterren: Hollywood Sign

[Mt. Lee – Thomas Fisk Goff – 1923]

Sterren kijken doe je niet alleen door in het Griffith Observatory naar de hemel te turen. L.A. is een blik vol sterrenstof, gevuld met de stralende Melkweg van Beverly Hills, die verbleekte hemellichamen op Hollywood

Boulevard en de brokstukken van een oneindig aantal gevallen sterren. Actrice Peg Entwistle was er, letterlijk, één uit deze laatste categorie. Haar val begon in 1932 op een 'H' en eindige tientallen meters lager in het ravijn aan de voet van het icoon van *Tinseltown*: het Hollywood Sign. Vanaf het Griffith Observatory heb je vrij uitzicht op dit symbool van (gebroken) dromen. Opgericht in 1923 als reclametekst voor een woningproject genaamd Hollywoodland, verloor het strengstbewaakte woord van Amerika in ruim negentig jaar vier letters (LAND), werd het talloze malen in films vernietigd, werd het in brand gestoken en door grappenmakers en activisten in *Hollywood* en *Oil War* veranderd. En was nota bene *Playboy*-oprichter Hugh Hefner tot tweemaal toe de engel, die *The Sign* van de ondergang redde.

Het Tuschinski van Hollywood: TCL Chinese Theatre

[6925 Hollywood Blvd, Hollywood – Raymond M. Kennedy – 1927]

The roaring twenties waren ook voor de Amerikaanse filmindustrie een roerig tijdperk. Zwart-wit werd ingekleurd en stomheid werd geslagen toen in 1926 *Don Juan* in première ging, de eerste film met geluidseffecten en muziek. Een jaar na de opening van Grauman's Chinese Theatre in 1927 werd Mickey Mouse 'geboren' en was Hollywood definitief de kraamkamer van een miljardenindustrie geworden. De magie van de film werd in die jaren versterkt door de thematische architectuur van de bioscopen. Net als Tuschinski in Amsterdam was Grauman's Chinese Theatre een plek waar je, ook wanneer er geen film werd vertoond, je fantasie de vrije loop



Het Griffith Observatory is prachtig gelegen

kon laten. Anno 2015 is dit nog steeds gewijde grond. Niet in de laatste plaats op het voorplein van de bioscoop: hier zijn honderden afdrucken handen, voeten, toverstokjes en sigaren van filmsterren, die een hoofdrol in bijna honderd jaar Hollywood vertolkten, vereeuwigd in beton.

Filantropische gierigaard: Getty Center

[1200 Getty Center Dr. – Richard Meier – 1997]

Amerika is een land vol filantropen. Dankzij de passie, energie, tijd en het geld van de mannen en vrouwen die *the American Dream* droomden, staan er door het hele land in steen gehouwen gulle giften. Het Griffith Observatory, de Walt Disney Concert Hall en het Getty Center zijn voorbeelden van wat een mecenas voor de ontwikkeling van een stad(-sdeel) kan betekenen. Een van de gulle gevers van L.A. is Jean Paul Getty. Getty was in de jaren zestig van de vorige eeuw, met dank aan olie, de rijkste man ter wereld. Maar meer nog dan om zijn fortuin stond hij bekend om zijn passie voor kunst en om zijn krenterigheid. In een van zijn huizen liet hij volgens de overlevering een *payphone* plaatsen voor gasten en Getty wilde toen zijn kleinzoon werd ontvoerd in Italië maximaal \$2,2 miljoen losgeld betalen - een hoger bedrag was niet van de belasting aftrekbaar. Pas na zijn dood in 1976 liet de oliebaron zijn andere kant zien. Een derde van zijn fortuin, een bedrag van \$661 miljoen, en zijn hele kunstverzameling vormden de basis van wat is uitgegroeid tot 's wereld rijkste kunstfonds: het J. Paul Getty Trust. Om het verzamelde werk van Getty, de nieuwe aankopen, de educatieve en wetenschappelijke doelstellingen



Getty Center: een kunstwerk van 1,3 miljard dollar

een gezichtsbepalend nieuw huis te geven werd Richard Meier ingehuurd. Zijn creatie, het Getty Center, werd in december 1997 geopend. De zandkleurige gebouwen worden omhelsd door de tuinen van Robert Irwin en gekust door vergezichten over L.A. Het hele complex is vrij toegankelijk. Om er te komen, parkeer je je auto aan de voet van de heuvel waarop het Getty staat (\$15) en neem je de monorail naar boven. Behalve het moderne Getty Center is ook de Getty Villa, vol Griekse en Romeinse artefacten, vrij toegankelijk. Dit (deels) voormalige woonhuis van de tycoon ligt in Pacific Palisades aan Highway 1, ten noorden van Santa Monica.

‘De zandkleurige gebouwen worden omhelsd door de adembenemende tuinen van Robert Irwin en gekust door vergezichten over L.A.’



Het Tuschinski van Hollywood: TCL Chinese Theatre



Magic Kingdom: Walt Disney Concert Hall

[111 South Grand Ave. – Frank Gehry – 2003]

Dankzij Walt Disney is het ooit dode centrum van Los Angeles gereanimeerd. Zijn Concert Hall is een voorbeeld van de revitaliserende kracht van architectuur. Een nieuw icoon voor downtown L.A., geschonken door Disneys weduwe en van de hand van een andere rektantafellegende: Frank Gehry. Binnen wordt het oog uitgedaagd, terwijl het oor wordt verwend. De akoestiek van het gebouw, dat wordt bespeeld door het LA Philharmonic, is in perfecte balans met haar esthetiek. Een balans, die bij de opening van het gebouw in 2003 voor omwonenden werd verstoord, toen bleek dat het als een brandspiegel werkte, van appartementen sauna's maakte en het trottoir deed smelten. Als eerbetoon aan mevrouw Disney staat op een van de terrassen van het vrij toegankelijke exterieur van de Music Hall een *smashing* kunstwerk van kapotgeslagen Delfts Blauw in de vorm van een reusachtige bloem.



Walt Disney Concert Hall

Goddelijke extravagantie: Crystal Cathedral

[13280 Chapman Ave., Garden Grove – P. Johnson – 1980]

Wie is er op zondagochtend niet eens langs RTL gezapt om vervolgens gefascineerd te blijven hangen bij *The Hour of Power*? Gefascineerd door het showelement, waarin Amerikanen ook hun goddelijke boodschappen verpakken. De uitzendingen werden tot juni 2013 verzorgd vanuit de Crystal Cathedral. Hemelsbreed een paar kilometer van een andere vorm van 'opium voor het volk': Disneyland. Het in 1980

geopende complex is sinds de zomer van 2013 in handen van de katholieke kerk, die het heeft omgedoopt in de Crystal Cathedral. De nieuwe eigenaar heeft ambitieuze verbouwingsplannen, te beginnen met het ombouwen van de als tv-studio ingerichte kathedraal in een godshuis met een meer klassieke inrichting. Wat echter niet zal veranderen, zijn het exterieur, een groot deel van de omliggende gronden, bijgebouwen, de spectaculaire lichtinval en het orgel dat vanuit de nok van de kathedraal als een engelenkoor aan de hemel neerkijkt op de aardse stervelingen. Wanneer je van de parkeerplaats via het 'pad der

giften' naar de kathedraal loopt, wachten er huiveringwekkende beelden van Mozes die de stenen tafel vernietigt, een reusachtige adelaar, levensechte zilveren afgietsels van baby Jezus en een eeuwige vlam die aan een metalen bramenstruik likt. De zondvloed van overdaad is hier nog niet opgedroogd. Maar na hoogtepunten als het Griffith Observatory, de Walt Disney Concert Hall en het Getty Center is de Crystal Christ Cathedral ondanks, of misschien wel dankzij haar goddelijke extravagantie een fonkelend sieraad in de architectonische juwelenkist van Los Angeles.

Andere architectonische LANDmarks (vier uur met de fiets of anderhalf uur met de auto in deze volgorde)

- LAX Theme Building (201 World Way) – Icoon van het *space age* in de 1960's.
- Norton House (2509 Ocean Front Walk, Venice Beach) – Niets bijzonders vanaf de straatkant, maar vanaf het strand gezien prachtig. Architect Frank Gehry.
- Gehry Residence (1002 22nd St. Santa Monica) – Het huis van de oude meester himself.
- Samitaur Tower (hoek Hayden Ave. en National Boulevard, Culver City) – Architect Eric Owen Moss heeft in Culver City vijftien bijzondere gebouwen neergezet. Vanaf een van zijn creaties, de Samitaur Tower, kun je de andere veertien gebouwen zien staan. The Stealth, The Beehive, The Umbrella; stuk voor stuk gebouwen met een (letterlijke) twist.
- Atrium Robertson Branch Library (1719 S. Robertson Blvd.) – kleinschalige bibliotheek met een zeer fotogeniek atrium.
- Capitol Records Tower (1750 Vine St.) – Onbedoeld tekende Welton Becket in de jaren vijftig een op een stapel platen lijkend kantoor, dat een van de beeldbepalende gebouwen van L.A. zou worden.
- Ramón C. Cortines School of Visual and Performing Arts (450 N. Grand Ave.) – Sterk staaltje van vormgeving als inspiratiebron voor de studenten.
- Cathedral of Our Lady of the Angels (555 W. Temple St.) – Nog een kathedraal van de architectuur, zowel aan de buiten- als binnenkant.
- L.A. City Hall (200 N. Spring St.) – Ontworpen om aardbevingen tot 8,2 op de schaal van Richter te overleven is zowel het interieur als het observatieplatform met uitzicht op downtown L.A. zeer de moeite waard.
- MOCA (250 S. Grand Ave.) – Op een steenworp afstand van de Walt Disney Concert Hall ontwierp de Japanse architect Arata Isozaki een bijzondere 'kist' voor de moderne kunstschat van L.A.

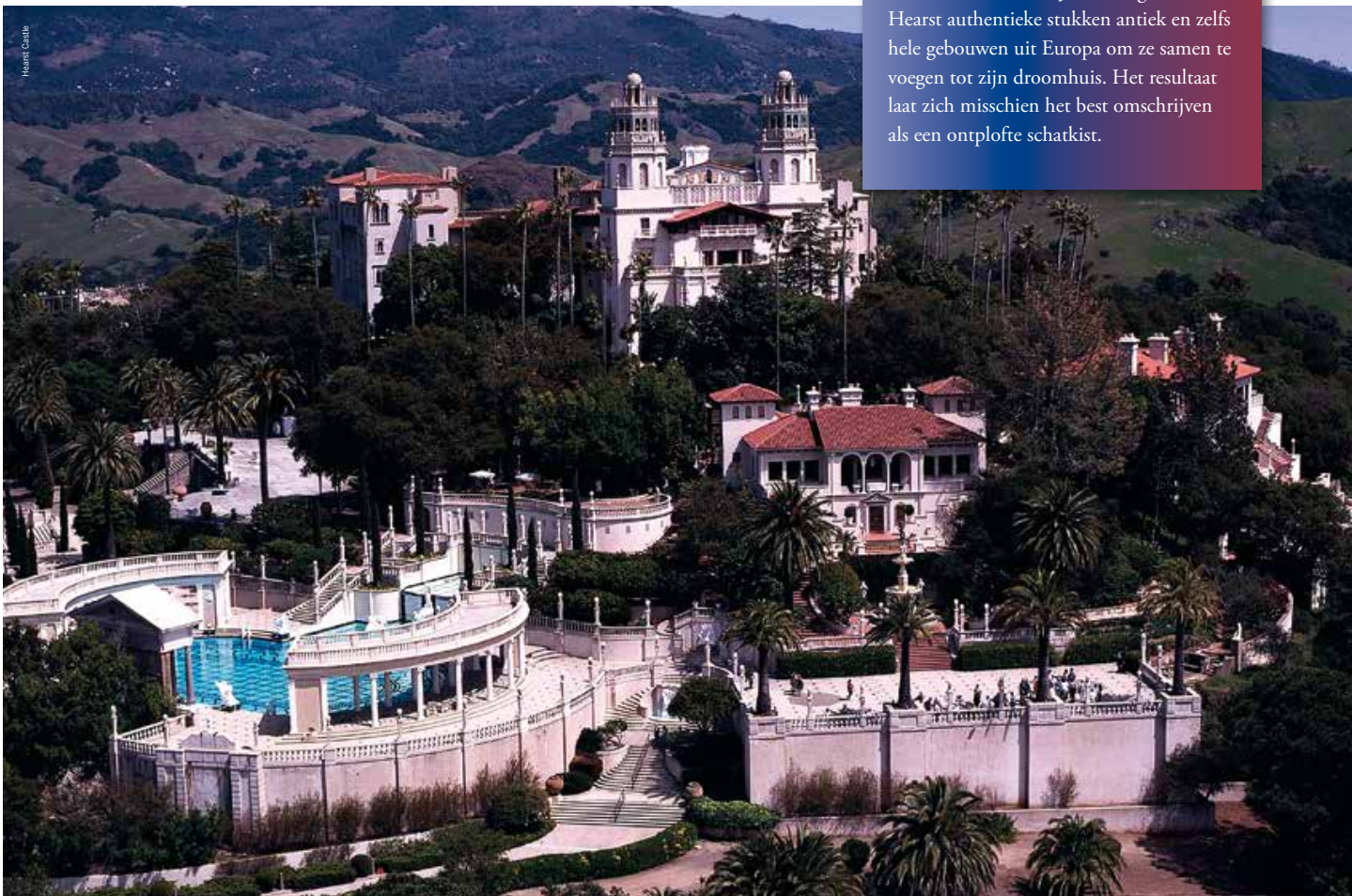


Crystal Cathedral: een waanzinnig groot complex

‘Na hoogtepunten als het Griffith Observatory, de Walt Disney Concert Hall en het Getty Center is de Crystal Christ Cathedral ondanks, of misschien wel dankzij haar goddelijke extravagantie een fonkelend sieraad in de architectonische juwelenkist van Los Angeles’

Hearst Castle

Vier uur rijden ten noorden van L.A. ligt Hearst Castle, aan de schitterende Highway 1 richting San Francisco. Het ‘huis’ van Amerika’s beroemdste krantenmagnaat William Randolph Hearst (1863-1951) is de allesovertreffende trap. Samen met architect Julia Morgan haalde Hearst authentieke stukken antiek en zelfs hele gebouwen uit Europa om ze samen te voegen tot zijn droomhuis. Het resultaat laat zich misschien het best omschrijven als een ontplofte schatkist.



Het complex van Hearst Castle: de steengeworden droom van William Randolph Hearst